

Az inkák szent hegye,
az Awsangate (Peru)

Ruw (Nádor Judit)

Hagyomány és modern világ

A fogalmak tisztázásával kezdeném: a modern kornak vége; ami áthallik, az csupán visszhangja pattogásának, miközben - agresszív természet-ellenességének utolsó aktusaként - saját „poszt”-jait egymás után pukkasztja szét. Annyira gyorsan változik a terminológia, amennyire az új paradigma közeledése ezt megkívánja: maradjunk inkább a „korszerűség” fogalmánál, annak is eredeti értelmezésénél - amit úgy is mondhatnánk, hogy „az éppen ható Korszellemnek megfelelő” -, annak ellenére, hogy éppen egy váltás pillanatait éljük.

Nincs ebben a több évig elhúzódó pillanatban semmi rossz, semmi félelmetes, inkább izgalmasnak és felemelőnek érzem: egy ritka, csodálatos lehetőséget kínál, hogy bepillantsunk a világot mozgató erők szövetébe. Ha elég tudatosan tesszük, elkaphatunk és kibogozhatunk néhány összegubancolódott szálát, összeköthetünk, vagy kiiktathatunk egy-két elszakadt fonalat - ami kevésnek tűnhet, de nem az: egy harisnyát egyetlen meghúzódtott vagy elpattant szál tönkre tud tenni.

Mert mi is történik most tulajdonképpen?

A paradigmaváltás nem (emberi) elhatározás kérdése: az ősi kultúrák tisztában voltak ezzel, különösen a mayák bölcsei (az „Idő Urai”) fordítottak rengeteg figyelmet a téridő szövetének tanulmányozására. Megtanulták, miképpen azonosítható és értelmezhető az ismétlődő motívumok, és tudásukat kultúrájuk művelésének ritmizálására használták: nem véletlen, hogy az több ezer éven keresztül fennmaradt, ami keveseknek sikerült (a másik két amerikai magaskultúra – az azték és az *inka* - alig több, mint száz éven át létezett).

Paradigmaváltás nem akkor következik be, amikor a kollektív tudat elér egy bizonyos szintet, inkább fordítva történik: a faj fejlődése igazodik a paradigmák tartamához. Ezt látszik igazolni a nyugati kultúra általános és hatványozott gyorsulása az utóbbi száz esztendőben: reneszánsz idején lefékezett szellemi fejlődését próbálja „behozni”, még az új paradigma érvényre jutása előtt, és ez – bár magas árat fizet/fizetünk érte -, a jelek szerint sikerülni fog neki (egy ilyen jel – sok más mellett - a spirituális témák iránti érdeklődés meredek emelkedése).

A paradigmaváltás momentuma a téridő szövetében szingularitásként jelentkezik. Mi csupán idő-faktorából érzékelünk valamit, a térre vonatkozó nagy minták mindaddig rejtve maradnak előttünk, ameddig tudatunkat a földi lét fizikai korlátai kondicionálják (ez a világrkutatás tudat alatti motivációja: kis híján többször leállították, de végül mindig a folytatás mellett döntenek, annak ellenére, hogy költségei a közvetlen haszonhoz viszonyítva aránytalanul magasak). A kisebb motívumokat, amelyek az idő archaikus (ciklikus) mintáival összefüggnek, már ismerjük, és a mezőgazdaság „feltalálása” óta hasznosítjuk is: jó példa a vetésforgó, vagy a mayák *milpa*-rendszere^{1*}.

És ezzel eljutottunk a hagyomány fogalmához, hogy – korábbi paradigmaváltások analógiáját használva – megvizsgáljuk, miként „viselkedik” fundamentális változások idején, illetve mennyiben módosul tartalma egy új paradigma érvényesülésekor.

De mi is a hagyomány?

A *Hagyomány* – latinul: *Traditio* - az én értelmezésem szerint a közös szellemi gyökér, az *ember-ségre* vonatkozó összes információt tartalmazó szubsztrátum génjeinkbe kódolt esszenciája. Univerzális tudás-bázis, egyszersmind lét-teória, amely időtől és tértől függetlenül mindannyiunké: az emberiség fogalma csak a Hagományból érthető. Nem tévesztendő össze a *hagyománnyal*, ami egy célirányos válogatás a Hagományban azon elemiből, amelyeket egy civilizált embercsoport önmaga számára érvényesnek (hasznosnak, értékesnek) ítél, fennmaradásának biztosítékát látja benne, egyszersmind alkalmasnak tartja arra, hogy megalkossa belőle civilizációja, és/vagy kultúrája művelésének irányelveit.

A civilizációhoz tartozó hagyományoknak nincs mélygyökérük a Szellem felé, alig többek mindennapok gyakorlati problémamegoldását támogató szokásoknál, ezért a hozzájuk tartozó társadalom krízise könnyen feloldja őket, emléküik hamar kitörölődik a köztudatból. A kultúra szellemi dimenzióval is rendelkező képződmény, alkotás és művelés, és szellemi természetű mintái könnyen bele tudnak épülni hozzájuk hasonló utód-alakzatokba: ez történt az egyik legcsodálatosabb dél-amerikai aranykultúra, a *tayrona* megsemmisítése után: örökösei - *kogik* és *ikák* - felelősségük teljes tudatában építik tovább szellemiségét. De nem kell ennyire messzire menni példáért: az erdélyi románok kulturális mintái (az eltérő nyelv ellenére!) jobban hasonlítanak a magyarrá, mint a Kárpátokon túli anyakultúrára.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy az a hagyomány, amelyet életképes kultúrából művelnek, erős és – minden aggodalom ellenére - nem mehet tönkre, nem semmisülhet meg, még csak nem is károsodhat - legalábbis addig nem, ameddig műveli valaki, még akkor sem, ha ez a „valaki” nem hordozza az alkotók génjeit, „csupán” tudatosan azonosul tartalmával. Ebből következik, hogy elsősorban nem a hagyomány védelmére kell összpontosítani, hanem a kultúra minél magasabb szintű művelésére, amitől ön-megújító funkciója magától beindulhat, és ami – értelemszerűen – hagyománykincsének koherenciáját is biztosítani fogja. A hagyomány őrzésének legveszélyesebb ellenségei azok a jóhiszemű emberek, akik dogmává merevítik hagyományuk bizonyos szekvenciáit, mert nem ismerik fel, hogy a kultúra élőlény, és kedvenc kövületüket akár életük árán is megvédik (a fanatizmus a megújulás/ megújítás képességének impotenciája, és - mint minden impotencia -, erőszakkal jár). Egy kultúrának nem idegen hatások, hanem rosszul megválasztott stratégiák, és saját befogadás-képtelensége okoz kárt.

Mivel a kívülről jövő támadások inkább erősítik, mint gyengítik a hagyományt, most nem foglalkozom velük: olyan egészséges, vad természetű energiákat mozgósítanak, amelyek létezésének az atrocitást megelőző időben senki nem volt tudatában. Tapasztalataim szerint a körülmények nehézségei a kultúra energiatestében alternatív csatornák létesítését kényszerítik ki, amelyek – annak ellenére, hogy esetleg megkerülik a szokásokat – a hozzá tartozó hagyományt is életképesebbé, koherensebbé teszik. Analóg folyamatnak tekinthető az ember energiatestének védekezéséi mechanizmusa súlyos traumák (közelálló halála, kapcsolat váratlan megszakadása) esetén, de az agy sérülésére a neuronok is hasonló módon, új kommunikációs útvonalak létesítésével reagálnak.

Régóta dolgozom Latin-Amerikában, ahol többfajta kulturális túlélési stratégiát volt alkalmam tanulmányozni: tanulságaik számunkra is értékesek. A természetes és részben természetes körülmények között élő népek kultúráinak belső erővonalai világosan megmutatják, hogy sok ezer éves fennmaradásuk ökoszisztémáik

* A *milpa* a maya földművelés - tehát ténylegesen az egész *maya* kultúra – hagyományos alapja. Családonként legfeljebb néhány hektáryi tisztás, amit az őserdőtől „kérnek kölcsön”. Mindössze néhány évig művelik, majd elhagyják, és másutt keresnek megfelelő területet. Az őserdő hamar visszaállítja az eredeti állapotot, és az ökoszisztéma nem károsodik: ez a módszer egyértelműen szellemi vezetők által ellenőrzött művelésre vall.

Jacinta Turpo
sámánasszony

ökologikus működtetésének köszönhető. Ennek a - hagyományaik alapját képező - sámáni tudásnak az erejét az *integrálás képessége* adja. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy a görkocsolyától a hókéig mindent bekebeleznének: a válogatás hagyományban lefektetett elvek alapján történik. Kár önző módon sajnálkozni azon, hogy egyre kevesebb „egzotikus” indián szaladgál az őserdőben, miközben ugyanott egyre több netcafé nyílik: amennyiben az integráció nem csupán a fizikai, hanem a szellemi szinten is megtörtént, mindössze egy kultúra kapott új szerszámokat műveléséhez. (Jómagam is interneten keresztül tartom a kapcsolatot azokkal a sámánokkal, akik nem analfabéták, sőt, tanúja voltam egy rádión keresztül, sámán által küldött ének hatására bekövetkezett gyógyulásnak is.)

A magaskultúrák – feltehetően fokozott tárgyi irányultságuk miatt – e „primitíveknél” jóval sebezhetőbb, miáltal zártabb rendszerek is: miután sikerült anyagban maradéktalanul kifejezniük önmaguk lényegét (piramisokat, katedrálisokat építettek), beindul az őrzés mechanizmusa, ami mindenfajta felülírást lehetetlenné tesz. A merev ragaszkodás az anyagba dermedt klasszikus pillanat iránt lassú sorvadáshoz, vagy gyors összeomláshoz vezet.

Az azték magaskultúra - és általában a mexikói fennsík kultúrái – 52 éves ciklusokban gondolkodtak, ami akkor megfelelő volt egy emberi élet tartamának, ám ehhez valószínűleg nem sok köze volt; inkább arról lehetett szó, hogy a téridő ismétlődő mintái közül ezt érezték legalkalmasabbnak a művelés ritmizálására. Ezt a ciklust feltételezhetően a mayáktól vették át, akik kétféle időszámítást egybevetve állapították meg; az ő nagy időmintájuk tartama 5126 év volt, egy ilyen korszak ér véget 2012-ben. Az inkák bölcsei 500 éves *pachakutik*kal számoltak, és miután a legutóbbi váltás meglehetősen traumás emléké volt (a spanyol hódítás), lenyomatát a kollektív emlékezet mindmáig megrendülten őrzi. Szembetűnő a hasonló tartam: 52, 5126, 500 – a megfigyelések nyilvánvalóan ugyanarra vonatkoztak. Úgy az inkák, mint a mayák sokat várnak a közelgő paradigmaváltástól.

Bizonyos jelekből már következtetni lehet a kollektív tudat új erővonalaira, amilyen – többek között - a tolerancia poszt-modern értelmezésének langyos mintáját (is) felülíró *mikrokulturális egységek térhódítása*: ez a – régi paradigmából nézve – erőszakosnak látszó jelenség valószínűleg a kultúra eddigi definícióját is módosítani

fogja. Az egyszemélyes kultúrák rendelkeznek mindazzal, amivel egy „hagyományos” kultúra: saját filozófiájuk, vallásuk, történelmük, mitológiájuk, etikájuk, esztétikájuk van, amit nem kívánnak egy másik mikrokulturális egységgel megosztani, még kevésbé annak alávetni: gyökeresen új szerveződési formákra van szükségük, és ennek érvényesítése alapvető társadalmi változásokat fog előidézni (egy ilyen új szerveződési forma a házasságkötés nélküli együttélés, amit a kollektív tudat egyre jobban tolerál). Egy másik erővonal az *integráció* ideája körül dereng: minden afelé mutat, hogy szálaiból fog összerendeződni a kultúraművelés új vezérmotívuma. Nem csupán azért, mert az alá- és fölé-rendelésekről kiderült, hogy agyonfárasztják az identitás-tudatot (ami nemzettudat helyett térségtudatként még erőre kaphat, kifogva a szelet a nacionalizmus, valamint a köré rakódó zavaros ideológiák vitorlájából), nem is a különféle manipuláló módszerek és eszközök lelepleződése miatt, hanem mert ez az új világképnek leginkább megfelelő (korszerű) minta.

Hagyomány és korszerűség helyett a korszerűség hagyományát kell megteremtünk, egyszersmind tudatosítunk a folyamatos és rugalmas újra-definiálás szükségességét. Ehhez nem egy régi kasztot – a szellemi vezetőket – kell újraéleszteni, hanem minden arra alkalmas mikrokultúrában felébreszteni a szellemi vezető felelősségét.

Budaházi Tibor: Fal 1

